



SAULIUS LILEIKIS

Lietuvos aukštoji jūreivystės mokykla, Lietuva
Lithuanian Maritime Academy, Lithuania

ŽALIOJO UOSTO PSICHOLOGINĖS INTERNALIZACIJOS ANTROPOLOGINĖ LINIJA

An Anthropological Course for Psychological
Internalization of a Green Port

SUMMARY

The article discusses the anthropological course for a psychological internalization of a green port when the political and legal motives for solving environmental problems are limited and the values of personalism that are relevant to a democratic state are rejected and the port in the public mind is reduced to the traditional business of maritime mafia. The personal, free, conscious, and comprehensive psychological internalization of the green port encompasses the ontological anthropological, axiological ethical and aesthetical aspects of the seaport's existence as well as the technological activities from the perspective of spiritual ecology. Pan-hominism is placed in contrast to a comprehensive approach towards a sustainable relationship between the port's infrastructure and superstructure and nature itself. The perception of a symbolic link between the seaport and the individual's spiritual world motivates the implementation of the green port. Limited techno-legal psycho-political mechanisms in higher education cannot foster an ecological attitude. Meaningful, personalistic, and anthropological symbolistic education is oriented towards the individual's ecological self-awareness in the direction of techno-cultural self-expression, which is based on the integrity of the person.

SANTRAUKA

Straipsnyje svarstoma žaliojo uosto psichologinės internalizacijos antropologinė linija, politiniams ir teisiniams motyvams apsiribojant technologine ekologinių problemų sprendimų vizija, atsisakius demokratinei valstybei aktualių personalizmo vertybių, uostą visuomenės sąmonėje redukuojant iki tradicinio jūrų mafijos verslo. Asmeninė, laisva, sąmoninga bei visybiška žaliojo uosto psichologinė internalizacija aprėpia ontologinę antropologinę, aksiologinę etinę ir estetinę jūrų uosto būties bei technologinės veiklos dimen-

RAKTAŽODŽIAI: žaliasis uostas, žmogaus prigimtis, dvasia, materija, kūryba.

KEY WORDS: green port, human nature, spirit, matter, creation.

siją, dvasinės ekologijos perspektyvoje išlaikant prigimtinių asmenybės vientisumą. Panhominizmui priešpatastatytinas visapusiškas požiūris į uosto infra bei suprastruktūros ir pačios gamtos santykio tvarumą. Jūrų uosto simbolistinės nuorodos į žmogaus dvasinį pasaulį suvokimas kilniai motyvuoja realizuoti žaliąjį uostą. Riboti aukštojo mokslo technojuridiniai ir psichopolitiniai mechanizmai negali ugdyti ekologinės nuostatos. Prasminė, personalistinė ir antropologinė simbolistinė edukacija orientuoja asmenybės ekologinę savivoką jos visavertiškumu grįstos technokultūrinės saviraiškos linkme.

ĮVADAS

Žaliojo uosto politiniai ir teisiniai motyvai paprastai apsiriboja technologine ekologinių problemų sprendimų vizija bei praktika. To pakaktų žvelgiant į jūrų uostą primityviu žvilgsniu, atsisakius demokratinei valstybei aktualių personalizmo vertybių ir uostą visuomenės sąmonėje redukavus iki tradicinio *jūrų mafijos* verslo (Hooydonk 2007: 29). Tačiau uosto *darna* vystymosi politikos požiūriu, atsižvelgiant į Tarptautinės jūrų organizacijos paskelbtą jūrų sektoriaus kaip darbovietės patrauklumo didinimo politinę idėją¹, jūrų uostą, kaip vieną svarbiausių valstybės strateginės verslo ekonominės bei gynybinės reikšmės objektų, laikant integralia žmogaus dvasinės ir materialinės kultūros raiška, uostas gali būti vertinamas kaip ypatinga žmogaus prigimtines galias iškelianti *antropomorfinė architektūra*, kuri leidžia regėti uostą tam tikru žmogiškuoju pavidalu, išvelgiant jame žmogiškąją esmę. Tai natūralu, nes jūrų uostas – sukurtas žmogaus, kurio kilnus

kūrybinis indėlis uostą paverčia materialiu žmogaus kūrybinės dvasios atspindžiu. Šiai tezei artima šiuolaikinio mokslo tendencija – fizinę tikrovę apskritai kildinti iš informacijos (Wheeler 1990: 354; Davies 2014: 83).

Svarstymas šia kryptimi gali sukurti prielaidas asmeninei, laisvai, sąmoningai bei visybiškai žaliuojo uosto idėjos *psichologinei internalizacijai*, įskaitant ontologinę antropologinę, aksiologinę etinę ir estetinę jūrų uosto būties bei technologinės veiklos dimensiją, dvasinės ekologijos perspektyvoje išlaikant prigimtinių asmenybės vientisumą, harmonizuojant visus žmogaus būties lygmenis – „žmogus vystosi trijose plotmėse: fizinėje, psichinėje ir dvasinėje“ (Płużek 1996: 264). Tai lemia asmens adekvačią sklaidą dirbant jūrų sektoriuje, jam pajėgiant iš *tikrųjų* vadovautis, pavyzdžiui, Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijos skelbiamomis uosto veikloje puoselėjamos darnumo, atsakomybės, skaidrumo, pagarbos ir kitomis vertybėmis².

PRIGIMTINIS KŪRYBINGUMAS IR VERTYBINIS ĮSIDAIKTINIMAS

Seniausioje, pagoniškoje, pasaulio dvasinės raidos stadijoje žmogus vaizdavosi dievybę uždaro gamtos ciklo reiškinuose, iš kurių kildino savo galingą ir didingą, tačiau kilniuojų ir giliuojų per-

sonalistiniu požiūriu nepakankamai išvystytą kūrybingumą (plg. Guardini 1994: 37). Pagoniškoji kūrybinė savivoka neatsiejama nuo prigimtinio saugumo kaip egzistencinio siekio ir nuolatinės

problemos, kurią pirmykštis žmogus savitai sprendė fiziniu ir dvasiniu lygmeniu. Fizinį lygmenį sudarė gyvosios gamtos gėrybių rinkimas, medžioklė, karyba, statyba ir kita veikla siekiant užsitikrinti empirinio saugumo sąlygas. Dvasinis lygmuo reiškėsi sakralinėmis kulto apeigomis siekiant paveikti intuityviai suvokiamas žmogaus likimą sergėjančias dvasinio pasaulio jėgas. Kūryba apskritai gali būti laikoma visybiško saugumo siekiu darant, gaminant, steigiant, garbinant. Ontologiniu požiūriu *steigtis* organiškai siejama su *sauga*, ypač kultūros, kaip žmogaus kūrinijos, ir gamtos, kaip Dievo kūrinijos, santykio požiūriu (plg. Sverdiolas 1996: 16).

Vėlesniame, judaistinės savivokos, galimybių etape žydams paskelbus monoteizmą (kurį labiausiai išplėtojo teistinis (krikščioniškasis) humanizmas kenozė grįstos visuomenės savivokos dėka visoje Europoje sukūrus mokyklų ir ligoninių tinklą), įvyko galingas kultūrinis šuolis vertinant personalistiniu kriterijumi, nes judaizme Dievas suvokiamas ne gamtos reiškiniuose, bet kaip didysis visos gamtos bei Visatos kūrėjas. Suvoikimas buvo taip išplėtotas, kad pradėta suvokti absoliučioji *transcendentinė* Būtis, kuri, būdama Asmeniu, drauge reiškiasi meile kūrinijai, įskaitant tam tikrą paties Kūrėjo psichologinį trapumą bei pažeidžiamumą, ir sukuria žmogų pagal savo paveikslą ir panašumą, suteikdama jo prigimčiai gebėjimo mylėti bei visiškai laisvai ir kilniai kurti daiktus užuomazgas, išlaisvinus žmogaus savivoką iš uždaro gamtos ciklo pasaulėvokos.

Universaliosios kūrybos požiūriu didysis Kūrėjas kuria gamtą, kurioje žmogus įsikuria statydamasis namus, mies-

tus bei uostus. Kaip įvairių tautų senoviniuose mituose, kurie iš dalies ir simboliškai atspindi istorinę tikrovę, žmogus keliavo ir prie jūros sustojo, nes toliau nebegalėjo eiti. Ilgainiui keičiantis epochoms jūros, kaip ontologinės sąlygos, dėka žmogaus kūrybinė prigimtis, pažintiniai interesai bei utilitariniai poreikiai tampa jūreivystės, laivynų ir jų uostų kilmės prielaidomis.

Monoteistiniu kūrybinės estetikos (plačiąja prasme) požiūriu žmogus gali būti laikomas Dievo kūrybos šedevru, kuris savo kūrybinėmis galiomis būdamas panašus į savo Kūrėją ir statydamas miestus kaip technologinės kūrybos *gamtos antstatą*, natūraliai jam padeda toliau kurti pasaulį. Didysis Kūrėjas instaliavo kūrybingumo pradą į pačią žmogaus prigimtį, kad jis tobulėtų savikūros būdu, kuris reiškiasi kūrimu apskritai. Esminį ir lemiamą dvasinį, nematomą ir todėl sunkiai nusakomą civilizacijos pažangos variklį sudaro asmenybės kūrybingoji prigimtis, kuri leidžia kurti, vystyti, ugdyti, tobulinti.

Daiktų lygmeniu dvasiniai žmogaus kūrybingosios prigimties gabumai gali būti ugdomi ir tapti gebėjimais kuriant daiktus, civilizacijos pažangos objektus, statant miestus, įskaitant jūrų uostą turinčius uostamiesčius. Ilgainiui jūrų uostas gali būti transformuojamas į *žaliąjį uostą* kaip kilniąją jūrų uosto formą. Kilnumo pragmatizmas ilgalaikėje perspektyvoje paprastai pasiteisina, ypač iškeliant istorinės epochos atsakomybės prieš ateities kartas vertę. Nepaisant to, kad populiariojoje psichologijoje akcentuojami kūrybingos asmenybės *požymiai* tarytum suponuoja, jog viena asmenybės – kūrybinga, o kita – ne, humanistinės

psichologijos personalistiniu požiūriu, ontologiniu antropologiniu ir aksiologiniu psichoterapiniu lygmeniu žmogaus kūryba apskritai sudaro ir išreiškia asmenybės *esmę*.

Humanistinės psichologijos požiūriu kūrybingumas yra asmenybės sklaida, pasireiškianti per jos saviaktualizaciją ir saviraišką – savipildą. C. Rogerso dukros N. Rogers žodžiais, kūrybingumas – tai mūsų esmė ir gyvybingumas. Kartą patyręs, kaip sklinda vidinė energija, sustoti negali. Sustabdyti šį procesą – tai sukelti skausmą kūrėjui, pažeisti kultūrą. Kūrybingumas, kaip transformuojanti jėga, stiprina žmogaus vertės jausmą, spartina asmens savipildą ir asmenybės brendimą (Butkienė, Kepalaitė 1996: 183).

Svarstomas žmogaus ir jam draugingo uosto *kūrybos* matmuo, ypač būsimų jūrų uosto profesionalų antropologinės edukacijos puoselėti žaliąjį uostą perspektyvoje, reiškiasi tam tikra straipsnio įvade minėta uosto antropomorfinė architektūra, kurios, kaip jūrų uosto dvasinės raiškos, pažinimas, pasitelkiant erudiciją bei kūrybines išvalgas, psichologiškai įgalina ugdytis gilesnį – humanistinį – uosto idėjos, jo esmės, kilmės ir intencijos, tikslo ir prasmės bei su ja susijusio žmogaus darbo kilnumo, įskaitant jo tradicinį vertybinį perimamumą iš kartos į kartą, suvokimą. Psichopedagoginiu požiūriu jūrų uosto statinių – kranų bei kitų uosto supaprastuotų objektų, įrenginių kūrybiškas reiškinys žmogui artimu būdu kinematografijoje būdingas animatoriams, kurie sudaro vaizdines galimybes ugdytiniui ugdytis humanizmu grįstą išankstinę, pavyzdžiui, uostininko profesinę pasaulėjautą vaikystėje stebint animaciniuose filmuose gervių ar žirafų pavidalu

patraukliai vaizduojamus spalvingus, tarsi atgijusius antropomorfiškus uosto kranus, laivus, švyturius.

Realaus gamtinei bei sociokultūrinei aplinkai draugingo uosto psichopedagoginis populiarinimas reiškiasi tikrais kranais, kurie būna nudažyti, pavyzdžiui, dėmėtą žirafos kailį primenančiomis spalvomis. Pasaulio uostuose tokių kranų daugėja, jų galima aptikti Artimuosiuose Rytuose, Skandinavijoje. Tuo tarytum siekiama pademonstruoti laisvesnį, lankstesnį požiūrį į profesinius santykius, žmogaus darbą ir pačią uosto technologiją kaip priemonę gražiam, kilniam tikslui pasiekti.

Siauruoju pragmatiniu technologiniu požiūriu jūrų uosto kranų paskirtis – krovos veikla. Tačiau kranų sukūrimo bei pastatymo gelminis antropologinis motyvas ir pobūdis, kurie užkoduoti statinio esmėje, tai idealiau atveju – kilni savo kūrybinę prigimtį išpuoselėjusių architektų bei statytojų veikla, kuri atsakingai orientuota į kranų ir būsimų jo veiklos procesų kokybę bei ekologinę darną. Ekonominės naudos ir humanistinių vertybių derinimo dialektika sudaro ontologinį pagrindą įgyvendinant žaliojo uosto politinę idėją prasmės ieškančių žmonių visuomenėje. Abstraktus ir psichoanalitiniu požiūriu neišvengiamai su simboliais susijęs kūrybinis prasmingas mąstymas paprastai mažina agresiją ir neleidžia dirbti atmetinai. Edukologiniu požiūriu abstrakti ir su antropologiniais simboliais susijusi kūrybinė *uosto esmės* refleksija sudaro psichologines sąlygas būsimam ir esamam uostininkui profesionalui ugdytis darnų santykį su uostu, kuris antropologinės edukacijos bei išpuoselėtos motyvacijos dėka ilgainiui

gali būti technologiškai realizuojamas kaip žaliasis uostas.

Ontologiniu civilizacijos požiūriu žmogus natūraliai kuria uostą pagal savo prigimtinę žmogiškąją formą. Tačiau antropologiniu požiūriu gaunama forma nėra vien išorinis regimasis uosto pavidalas, bet pirmiausia – jame įkūnyta žmogiškoji uosto kilmės ir paskirties esmė. Išorinis uosto pavidalas tampa nuoroda į uosto sumanytojų ir statytojų kūrybingumo raišką bei uosto profesionalų sunkaus darbo istorijos vertę. Nuo seniausių laikų savo vidinės žmogiškosios esmės ir poreikių dėka žmogus išvelgia gamtoje savo gyvenimui suaktualintus trūkumus ir siekia juos užpildyti pažindamas daiktų prigimtį ir juos atitinkamai kūrybiškai panaudodamas bei įdarbindamas. Svarbiausia, kad vedinas proto, pažinimo ir geros valios, žmogus kuria technokultūrinę tikrovę, kuri, ontologiškai pasižymėdama žmogiškąja esme, gali tapti verta žmogaus. Verta, pavyzdžiui, tapti jo darbovieta. Esant teisingo pažinimo ir geros valios sąlygai, žmogus idėjinės bei technologinės kūrybos procesais praturtina gamtinę tikrovę kultūriniu antstatu, naudingais ir gražiais daiktais, miestais bei uostamiesčiais su ypatingos jų reikšmės atributu – jūrų uostų pastatų kompleksais.

Žmogaus sukurtuose daiktuose slypi žmogus. Juose tam tikru būdu užkoduojamas žmogaus vertybinis požiūris bei indėlis. Žmogaus asmenybė, pati būdama kuriančiąja vertybe, tarytum dvasiškai įsidaiktina savo sukurtuose daiktuose ir vėliau atsiskleidžia kitiems, kurie tuos daiktus stebi ir pastebi, kad jie gerai padaryti, ir gali atsakingai pritaikyti savo darbo veikloje. Kad darbas būtų atlie-

kamas atsakingai, tikslinga mokytis vertinti / branginti ne tik daiktus, bet ir daiktų kūrėjus, pirmtakų įdirbį žmogaus darbo tradicinio perimamumo lygmeniu. Ugdomuoju požiūriu tikėtina, kad daikto kūrėjo vertinimas, mokantis iš jo kaip pirmtako, jam jaučiant dėkingumą, labiausiai lemia perėmėjo atsakingą santykį su savo daiktine, technologine aplinka. Šis įdaiktintos žmogiškosios prigimties ir pirmtakų patirties dvasinis perimamumas pasižymi socialine verte ir yra labai reikšmingas humanistiniu antropologinės edukacijos požiūriu.

Žmogaus esmė visuomenės gyvenamojoje aplinkoje regima natūraliai. Senovinis žmogus, įsiklausydamas į savo prigimtį, sužmogindavo, personifikavo įvairius įsivaizduojamus ir realius dalykus: *dievus* (pavyzdžiui, antropomorfiniai dievai senovės graikų panteone); *gamtos reiškinius* (pavyzdžiui, griaustinis įsivaizduotas, tarsi tai būtų sužmoginto dievo dardėjimas vežimu po dangų); *vandens telkinius* (pavyzdžiui, šaltinių pagrindu susidaręs nedidelis ežeras lietuvių vadintas *akimi*) ir kt.

Šių laikų žmogus, nors ir nėra toks primityvus, kaip senovinis jo pirmtakas, teistinio humanizmo požiūriu būdamas iš prigimties pašauktas humaniškai raiškai, yra pajėgus ne tik kurti gamtoje materialinės kultūros (civilizacijos, būtent – technologijos) daiktus, bet ir juose pagarbiai išvelgti *sociokultūrinę* jų esmę, kuri gali būti išvelgiama uoste, kuriame dirba žmonės, prisitaikydami prie atitinkamų darbo uoste sąlygų ir sudarydami esminį uosto technosocialinį gyvybingumą. Darbo sąlygų atitikmuo žmogaus prigimtiniams poreikiams (pavyzdžiui, patogi naudoti technologinė įranga, ap-

sauga nuo kenksmingų medžiagų ir kt.) taip pat išreiškia uosto tikrovės antropologinę esmę bei paskirtį.

Turbūt ryškiausi žmogaus asmenybės dvasinio įsidaiktinimo, statant jūrų uostus ir apsisaugant nuo jūros grėsmių, procesai vyko naujųjų laikų kalvinistinėje Olandijoje, kur krikščionys protestantai (reformatai), teologiniu lygmeniu pakeitę savo viduramžišką vertybinių požiūrį į jūrą teigiama linkme, dėl plačiai propaguojamos absoliutinės predestinacijos sukeltos baimės visą savo gyvenimą paskyrė įtemptam darbui, jūrų verslui, laivų bei uostų statymui. Dėl šio prigimtinį žmogaus potencialą persmelkusio grynai dvasinio motyvo Olandijoje su-

klestėjo laivyba bei uostininkystė (plg. Schmid-Höhne 2006: 24). Nors minėto perdėto dvasinio motyvo kraštutinis yra didelė psichosocialinė problema, tačiau ne mažesnę problemą sudaro naujųjų ir naujausių laikų jūrinių visuomenių nedarna ir neatsakingumu grįstas ekonominis požiūris į uostą – gauti naudą nepaisant gamtos eksploatacijos bei taršos mastų. Šis utilitaristinis požiūris yra grįstas Apšvietos epochos arba „postreliginių“ naujųjų laikų paskleista žmogaus iliuzija – norėti visą gamtą beatodairiškai palenkti technokultūrai, kurioje humanistiniam dvasingumui – esminei žaliojo uosto psichologinės internalizacijos sąlygai – beveik nelieka vietos.

PANHOMINIZMAS, SIMBOLIZMAS IR PRIGIMTINIS VIENTISUMAS

Utilitaristinis požiūris, kuris puoselėja iliuziją – norą visą gamtą beatodairiškai palenkti technokultūrai, sukuria panhoministinę iliuziją.

Įsibūdamas į savo sukurtą kultūrinių simbolių erdvę, žmogus apskritai yra linkęs užmiršti, kad žmogaus pasaulio pagrindas yra kitoks nei pats pasaulis, kad kultūros pamatas yra nekultūra. Žmogus pasiduoda iliuzijai, kad viskas yra kultūra, kad visa, kas apskritai egzistuoja, pavaldus žmogui ar bent gali būti palenkta žmogaus galiai ir valdžiai. Būtis sutapatinama su kultūra. Neva, visa, kas yra, gali būti žmogui ir žmogaus. Žmogaus prigimtyje glūdi tendencija lengvabūdiškai įkultūrinti ir šitaip sužmoginti visa, kas yra. Tai polinkis susidievinėti, naivus tikėjimas mokslo ir technikos visagalybe, pamirštant pačią būtį, visada liekančią anapus kultūros. Tarytum žmogui viskas galima. Tačiau beatodairiškai sukultūrinama gamta atsigręžia prieš patį žmogų. Jei kultūra

pradeda naikinti gamtą, gamta sunaikina kultūrą (plg. Šliogeris 1996: 57–59).

Iškeldama žmogaus technokultūrinės veiklos galimybių ir su ja susijusių paties žmogaus būties ribų egzistencinį klausimą, ši *par excellence* filosofinė pozicija pagrindžia žaliojo uosto psichologinės internalizacijos antropologinių sąlygų svarstymą, ypač uosto profesionalų rengimo aukštojoje mokykloje lygmeniu, kai utilitaristinis siekis užvaldyti gamtą per pastaruosius 200 metų baigia sunaikinti tai, kas kaip gamta ir biologinės gyvybės šaltinis egzistuoja milijardus metų. Be to, aukštosios akademinės kultūros požiūriu šių laikų aukštasis mokslas vis labiau tampa išskirtinai taikomasis, pragmatinis, nusigręžia nuo akademinės kultūros dvasinio lygmens ir tarytum praranda savo būties kaip tarnystės Tiesai, Gėriui ir Grožiui esminę orientaciją, neskatinant

jaunuolio asmenybę bei jo gyvenimą praturtinančios intelektualinės kūrybos džiaugsmo, neiškeliant profesinės veiklos, darbo bei paties gyvenimo meilės prasmės, kurios suvokimas ir realizavimas, sekant koheletiška Sigmundo Freudo maksima – *mylėti ir dirbti*, psichoanalitiniu lygmeniu yra būdingas brandžiai asmenybei.

Teigiama, kad Bolonijos proceso konvencijos ir direktyvos aukštąjį mokslą palenkia siaurų kompetencijų ugdymui (plg. Duoblienė 2010: 73) verslui ir darbo rinkai, neskatinant jaunų žmonių natūralių pažintinių interesų raiškos, jaunuolių erudicijos formavimosi bei išvalgų universalaus ir nestandartinio pažinimo džiaugsmui, kūrybinei (laisvai, spontaniškai, nepragmatinei) asmenybės saviraiškai, meilei darbui kaip kilniajai sociokultūrinei raiškai visuomenėje, siekiant studijose, profesijoje ir apskritai gyvenime pažinti kažką daugiau, nei vien materializmą, utilitarizmą ir hedonizmą. Vertingą šio pobūdžio išvalgą paskelbė Maxas Planckas, kuris kvantinės mechanikos lygmeniu klasikinę Isaco Newtono deterministinę fiziką papildė neapibrėžtine, ir kurio teigimu, – mokslinių atradimų ir mokslo žinių pasiekia tik tie, kurie jų siekia neturėdami praktinio tikslo (Planck 1959: 93).

Natūralūs būsimo uostininko pažintiniai interesai, išvalgos, erudicija, pažinimo džiaugsmas, profesinė saviraiška lemia jo profesinį sąmoningumą bei kilnią psichologinę motyvaciją realizuoti žaliajį uostą. Ir priešingai, taisyklės, standartai, konvencijos, įstatymai su grasiinančiomis sankcijomis už nepaklusnumą skatina baimę, primityvumą, gynybines reakcijas, neugdo gebėjimo veikti nestan-

dartinėmis sąlygomis, kurios dažnai patitaiko uosto veikloje, ir visiškai neskatina sąmoningos motyvacijos puoselėti žaliajį uostą.

Antropologinės edukacijos požiūriu, puoselėjant žaliojo uosto politinę idėją, tikslinga reflektuoti simbolizmą kaip metodologinę galimybę – technologiškai kuriant *nesugriauti*. Minėtai edukacijai reikšmingi regimieji fiziniai simboliai galioja kaip nuoroda į kilnesnę – metafizinę – tikrovę, kurios refleksija studijuojančio būsimo uosto profesionalo asmenybei sudaro vertingą gilesnio pažinimo galimybę. Symbolistinis mąstymas skatina sustoti, įsigilinti, abstrakčiai ir asociatyviai svarstyti, ugdytis erudiciją įskaitant istoriškai grįstą uosto profesinį suvokimą, kuris leidžia bet kurioje situacijoje spręsti kūrybiškai. Šio pobūdžio refleksija neleidžia primityviai, stichiškai, tiesmukai cezariškai – *ateiti, pamatyti, nugaleti*. Simboliai apskritai yra klasikinės dvasinės būties nuorodos, kurios gali padėti psichologiškai „išstrukti iš mus terorizuojančios vartotojiškos visuomenės gniaužtų“ (Biedermann 2002: 8).

Fiziniu lygmeniu žvelgdamas, pavyzdžiui, į paprastą akmenį, kuris yra pagrindas uostui statyti, išsilavinęs ir todėl kilnus uostininkas gali mėgautis gilesniu suvokimu, kad akmuo simboliškai „daugelyje kultūrų tapatinamas su tverme bei amžinybe ir simbolizuoja dieviškąją galią“ (ten pat: 19). Nors ir nepopuliaru, tačiau taip suvokdamas materialiąją savo aplinką jaunas žmogus gali ugdytis adekvačią profesinę pasaulėjautą. Atrodytų, kad daiktas yra tik daiktas. Tačiau išsilavinusiam žmogui daiktai drauge tarnauja kaip nuoroda į kilnesnę (istoriškai brangių protėvių mitologiškai ir trans-

cententiškai pagrįstą) – dvasinį pasaulį, kurio perspektyvoje savo erudicijos dėka kvalifikuotas uostininkas geba darniai reikštis profesinėje veikloje realizuodamas žaliojo uosto idėją.

Simbolių gausu psichologijoje, ypač psichoanalizėje, kurioje, pavyzdžiui, „namai simbolizuoja apsaugančias motinos iščias“ (ten pat: 40). Ekstrapoliuojant jūrų uostas gali būti laikomas saugumo simboliu ir apsaugančia tikrove, kuri simbolizuoja motinos iščias, ypač kai laivai – „uosto vaikai“ atsirado uoste, iš kur pradėjo savo kelią. Laivas sukonstruojamas uoste ir iš jo išplaukia galynėtis su jūros bangomis. Tai – labai gyvenimiškas simbolis, kuris antropologiškai vertintinas kaip universalus vaikų išėjimas iš tėvų namų į savarankišką gyvenimą subręsti. Vėliau laivai grįžta namo, į uostą, į savo pirmąją būtybę, nors jų esminė paskirtis – gebėti galynėtis su jūros bangomis gabenant krovinius iš vieno uostamiesčio į kitą. „Psichologijoje miestas simbolizuoja pastovųjį gyvenimo centrą, kuris neretai gali būti randamas tik po ilgų klajonių, pasiekus auštą dvasinės brandos lygmenį, sąmoningai pravėrus vartus į dvasinio gyvenimo teritoriją“ (ten pat: 271). Ši miesto alegorija galioja ir uostamiesčiui, ypač kai ilgos klajonės siejamos su ilgu plaukiojimu jūromis bei vandenynais, po kurių pasiekama didesnė jūrininko branda. Jūrininkas, grįžęs į uostą, jau būna įgijęs unikalios jūrinio darbo patirties, kuri lemia jo asmenybės profesinę brandą. Aukštosios jūreivystės studijos yra vertos šio pobūdžio profesinių simbolių platesnio pažinimo, kuris leistų kiekvienam studentui praturtinti savo asmenybę gilesniu dvasiniu lygmeniu.

Tam tikra paralelė, sugretinant žmogų ir uostą, gali būti išvedama, pastarajame įžvelgiant žmogaus prigimčiai būdingas raiškos formas – dvilypumą (*kūno ir dvasios* kaip *jūros ir sausumos* santykio įtampa), konfliktą, kovą ir kitus panašius bruožus. Intelektualesnių žmonių šneka-mojoje kalboje aptinkama gražių uosto metaforų, kurios asociatyviai nukreipia dėmesį į žmogaus gyvenimo svarbiausias aktualijas. Lietuvių kasdienėje vartose-noje ryškų jūrų uosto simbolizmą atskleidžia *kranto*, ypač *dviejų krantų*, *tilto* ar *tiltų* sąvokos, kurios aptinkamos televizijos laidų, radijo programų, populiariųjų ar mokslo žurnalų pavadinimuose. Intelektualiojoje visuomenės dalyje vartojamos jausmus atskleidžiančios psichologinio pobūdžio poetinės sąvokos, dažnai – žodžių junginiai, pavyzdžiui, „*ramybės uostas*“, „*mano uostas*“, kurie paprastai simbolizuoja gerą žmogų, kuriame kitas randa paguodą, bei siekiamą ypač reikšmingą gyvenimo būseną.

Antropologiškai jūrų uosto materija reiškiasi kaip simbolistinė nuoroda į minėtu būdu literatūriškai, poetinėmis sąvokomis išskleistą žmogaus dvasinį pasaulį, kurio viena iš apčiuopiamų raiškos formų – kilniai motyvuotas žaliojo uosto įgyvendinimas. Vientisa žmogaus prigimties poreikių raiška antropologiniu požiūriu pasižymi vientisumu, integralumu, visybiškumu. Visi žmogaus gyvenimo lygmenys – fizinis, psichinis, dvasinis – harmonizuotini. Profesinis jūrų uosto profesionalo rengimas šiuo požiūriu yra didžioji pagalba, kad asmenybė darniai skleistųsi darbe, gyvenime.

Antropologiniu požiūriu jūrų verslo ir aukštojo mokslo praktikos tendencijose ryškėja *profesinės šizofrenijos* apraiškos atskiriant žmogų ir profesionalą, neižvelgiant bendrųjų asmenybės kompetencijų ugdymo bazinės reikšmės profesionalui formuotis. Dažnai skaidoma, pavyzdžiui, mokslinė teorija ir praktika, pastarąją sureikšminant. Tačiau moksliniu požiūriu teorija būtent atitinka praktikos poreikius. Tiriamasis objektas mokslinėje teorijoje pristatomas platesniame sociokultūriniame, politiniame, edukaciniame kontekste, kurio praktikas paprastai neaktualizuoja. Mokslinė teorija gali praktikui padėti, jei jis siekia aukštojo mokslo, savo mąstyseną plėtoti įtraukiant ir kilnios žaliojo uosto idėjos įgyvendinimą. Pastebima, kad populiariu akcentuoti darbo uoste fizines funkcijas, tačiau jas lemia *vertybinis psichoemocinis* uosto įmonės darbuotojo aktyvumas. Uoste fizinių funkcijų kokybę lemia būtent uostininko asmenybės vidinės kultūros turtingumas, kuris pagrįstas asmeninio ir profesinio gyvenimo idealais. Jei profesiniame rengime aukštojo mokslo lygmeniu sureikšminamas vien technologinis lygmuo, toks ugdytinio santykio su savo profesine karjera projektavimas prieštarauja *vientisumu* pasižyminčiai žmogaus prigimčiai.

Remiantis vieno moderniosios psichologijos JAV kūrėju – Williama Jameso išvalgomis, tikimi idealai asmenybėje sukelia dinamogeniškus jausmus, kurie laikomi tinkamiausiais veiklos ir apskritai gyvenimo varikliais. Žmogus, kuris puoselėja vertybinius idealus, vardan kurių verta gyventi, dirbti, stengtis, vargti, save apriboti, ir kuris yra savarankiškas, nereikalaujantis visuomenės dėmesio ar pritarimo, nesivaikantis madų, turintis tvirtą savo vertės pojūtį ir dėl puoselėjamų idealų patiriantis steninius jausmus, – gebės susivaldyti sudėtingoje situacijoje, krizėje, išsaugos vidinę homeostazę (plg. Płużek 1996: 146). Tai ypač reikšminga dirbant uoste, kur darbai būdingos stresinės situacijos.

Žmogaus prigimtyje užkoduotos asmenybės suklestėjimo galimybės. Kompleksiniu požiūriu antropologiškai pagrįstas visybiškas uosto profesionalo mokslinis profesinis rengimas gali padėti ugdytis asmenybės visavertiškumą, kuris jai leistų siekti ne tik materialistinių, bet ir humanistinių tikslų, kurių vienas yra žaliojo uosto įgyvendinimas. Neturėdamas galimybių *visybiškai* plėtoti savo prigimties ir dėl to natūraliai jausdamasis nevisavertišku, būsimas jūrų uosto profesionalas negali būti pajėgus išsipareigoti sąmoningai ekologiškai saviraiškai.

IŠVADOS

Svarstoma humanistinė jūrų uosto profesionalo tapsmo perspektyva teikia uostininko asmenybės ekologinės savi-vokos ugdymosi galimybę politinės žaliojo uosto idėjos realizavimo kontekste. Kūrybingumo antropologinis lygmuo nurodo asmenybės esmę bei humanisti-

nę jos raišką. Žmogus, būdamas iš prigimties pašauktas šiai raiškai, yra pajėgus ne tik kurti daiktus, bet ir sukurtuose daiktuose pagarbiai išvelgti gelminę sociokultūrinę jų esmę.

Panhoministinei iliuzijai priešstatytinas visapusiškas požiūris ir apdairus

susirūpinimas deramu technologinės kultūros, uosto infra ir suprastruktūros kaip gamtos antstato ir pačios gamtos tvariui santykiu. Prigimtinis asmenybės polinkis į simbolizmą būsimą uosto profesionalą orientuoja mokytis į uostą žvelgti ne tik kaip į daiktų visumą, bet ir kaip į istoriškai susiklosčiusį sociokultūrinį reiškinį, jūrų uosto materiją suvokiant kaip simbolistinę nuorodą į žmogaus dvasinį pasaulį, kurio vienas iš apčiuopiamų apraiškų – kilniai motyvuotas žaliojo uosto įgyvendinimas.

Žmogaus prigimties vientisumas pagrindžia jo fiziniams, psichiniams ir dvasiniams poreikiams deramą profesinę

ekoedukaciją kaip natūraliąją žaliojo uosto psichologinės internalizacijos galimybę. Aukštajame moksle vyraujantys ne prasminiai, bet technojuridiniai ir psichopolitiniai mechanizmai negali padėti realizuoti prasmės siekiančių jaunų žmonių ekologinės nuostatos. Visybišką žmogaus prigimties plėtotę iškelianti antropologinė edukacija leidžia ekologinius siekius realizuoti psichologiškai adekvačia profesionalia veikla, giliau pažvelgti į savo gyvenimą ir ugdytis ekologinę savivoką žaliojo uosto plėtos kaip būsimų ir esamų uosto profesionalų vientisos, kilnios ir visavertiškumo grįstos saviraiškos vizijoje.

Literatūra

- Biedermann Hans. 2002. *Naujas simbolijų žodynas*. Iš vokiečių k. vertė V. Gibavičius, A. Krasnovas, V. Mikailionis, O. Pulkauninkienė. Vilnius: Mintis.
- Butkienė Giedrė, Kepalaitė Albina. 1996. *Mokymasis ir asmenybės brandimas*. Vilnius: Margi raštai.
- Davies Paul. 2014. *Universe from Bit*, Davies P., Gregersen N. H. (eds.). *Information and the Nature of Reality: From Physics to Metaphysics*: 83–117. Cambridge: Cambridge University Press.
- Duoblienė Lilija. 2010. Švietimo politika ir globalizacija: nacionaliniai ir supranacionaliniai ypatumai, *Acta Paedagogica Vilnensia* 25: 69–84.
- Guardini Romano. 1994. *Išganytojai: mitai, apreiškimas, politika*. Iš vokiečių k. vertė R. Grucė, G. So-deikienė. Vilnius: Katalikų pasaulis.
- Hooydonk Eric van. 2007. *Soft Values of Seaports. A Strategy for the Restoration of Public Support for Seaports*. Antwerp: Garant.

- Planck Max. 1959. *The New Science. 3 Complete Works: Where is Science Going? The Universe in the Light of Modern Physics. The Philosophy of Physics*. New York: Meridian Books.
- Plūžek Zenomena. 1996. *Pastoracinė psichologija*. Iš lenkų k. vertė A. Baliulienė, E. Patiejūnienė. Vilnius: Amžius.
- Schmid-Höhne Florian. 2006. *Die Meere in uns. Eine psychologische Untersuchung über das Meer als Bedeutungsraum*. Herbolzheim: Centaurus Verlag.
- Sverdiolas Arūnas. 1996. *Steigtis ir sauga. Kultūros filosofijos etiudai*. Vilnius: Baltos lankos.
- Šliogeris Arvydas. 1996. *Transcendencijos tyla. Pamatiniai filosofijos klausimai*. Vilnius: Pradai.
- Wheeler John Archibald. 1990. *Information, Physics, Quantum: The Search for Links*, Zurek W. H. (ed.). *Complexity, Entropy, and the Physics of Information*: 354–368. Redwood City: Addison-Wesley.

Nuorodos

¹ International Maritime Organization. 2021. *Careers at IMO. Message from the Secretary-General*. Prieiga per internetą: <https://www.imo.org/en/About/Careers/Pages/default.aspx> [žr. 2021 10 05]

² Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija. 2021. *Klaipėdos uostas. Misiija, vizija*. Prieiga per internetą: <https://www.portofklaipeda.lt/misija-veiklos-kryptys-tikslai-ir-kt> [žr. 2021 10 20]